

Editorial

În data de 12 noiembrie 2014, Curtea Constituțională a României s-a pronunțat asupra excepției de neconstituționalitate ridicată de profesorul Emil Moise raportată la prevederea din Legea educației naționale care-i obliga pe părinții elevilor minori, ori pe elevii majori să depună cerere pentru a fi scutiți de frecventarea orei de Religie (confesională). Curtea a acceptat excepția și a stabilit ca sarcina de depunere a unei cereri să revină celor doritori să urmeze disciplina Religie. O astfel de procedură era de bun simț. Dar argumentarea necesității ei, în termeni de drept, a fost amplu expusă în acțiunea înaintată de profesorul Emil Moise, Curții Constituționale, și în decizia Curții publicată la 23 ianuarie 2015.

Această schimbare minoră de procedură a devenit subiectul unui război public de o amploare cu greu de înțeles pentru profani, dar transparentă cunoscătorilor. Cel puțin două organizații, Solidaritatea pentru Libertatea de Conștiință și Liga Pro Europa au documentat felul în care se aplica vechea procedură. Cercetarea Ligii Pro Europa din anul 2007 a arătat că „doar 7,8% dintre elevele/ elevii interviuați/ interviuați știu că ora de religie este facultativă, putând fi încheiată situația școlară fără a se alege o altă disciplină în loc. Nici cadrele didactice nu dovedesc cunoașterea legislației în acest domeniu [...]. Nici conducerea școlilor nu cunosc problematica sau, în cazurile în care o cunosc, nu transmit informațiile în mod suficient de pertinent” [*Smaranda Enache* (coord.), *Educația școlară în școlile publice, Târgu Mureș*]. Aceeași investigație identificase în presă articole semnate de inspectorii școlari de Religie care susțineau că învățământul religios nu este facultativ, ci obligatoriu. Practica încurajată a constat în derutarea părinților și elevilor, iar dacă unii dintre aceștia au depus cereri de renunțare la ora de religie, au fost făcute presiuni asupra lor. S-a ajuns să se exercite „o coerciție asupra elevilor, «împingându-i» sau «îndemnându-i» să urmeze disciplina «Religie»” (ibidem).

Toate aceste aspecte erau binecunoscute de Ministerul Educației datorită semnalelor primite de la diferite organizații neguvernamentale, dar conducerea sa nu a făcut decât să accentueze caracterul ilegal și discriminatoriu al procedurii de înscriere la ora de Religie. Ministerul era implicat împreună cu o serie de culte – în primul rând, Biserica Ortodoxă Română – la o operație de îndoctrinare religioasă. După decizia Curții Constituționale de schimbare a procedurii, Ministerul Educației și Cercetării a trecut la o strategie intensivă, folosind mijloace de informare publice, rețeaua de instituții, colaborarea cu organizații neguvernamentale religioase, eliberarea de formulare ș.a. pentru susținerea înscrierii elevilor la ora de Religie. Dacă statul și-ar fi păstrat neutralitatea la care era obligat, atunci aceleași posibilități de informare și aceeași logistică ar fi trebuit utilizate anterior în ajutorul părinților și elevilor majori care nu doreau să urmeze disciplina Religie.

Am detaliat contextul pentru a sublinia importanța schimbării de procedură în istoria educației religioase din România și motivul pentru care *NRDO* a pregătit pentru cititorii revistei o sinteză amplă a documentelor relevante (decizii, comunicate, adrese) care au însoțit-o. Sunt de notat, în particular, acțiunea Sinodului BOR de creare a organizației „Asociația Părinți pentru Ora de Religie” (prezentată în mass media drept o autoorganizare spontană a părinților) și acțiunile profesorului Emil Moise, menite să sprijine aplicarea deciziei Curții Constituționale.

Publicăm în acest număr și trei hotărâri ale Consiliului Național de Combatere a Discriminării, alese pentru a sublinia impasul în care se află, în acest moment, doctrina libertății de exprimare în practica CNCD. Una dintre hotărâri privește susțineri ale ziaristului Marian Nazat pe marginea unor opinii ale scriitoarei Alice Voinescu. Cităm: „speranța că evreii se vor potoli n-a prins aripi”; „istoria din urmă a României decomunizate nu e străină de gheșefurile seminției alese”. Șapte membri ai Colegiului director se rezumă la a susține „că întreg articolul are un context istoric, autorul face o paralelă în timp, între perioada comunistă, capitalistă și perioada postdecembristă de pe teritoriul României, referitor la ce se întâmplă din punct de vedere politic și economic”. Or, această abordare este cu totul contrară jurisprudenței anterioare a CNCD și ridică, precum remarcă autorul opiniei disidente, o problemă de predictibilitate a aplicării O.G. nr. 137/2000. Pe linia pe care a promovat-o contant *NRDO*, în favoarea libertății de exprimare, observăm că ar fi dificil să se demonstreze că articolul lui Marian Nazat a „vizat” să producă daune comunității evreilor din România (cerința art. 15 din O.G. nr. 137/2000). Dar răspândirea unor clișee este evidentă, dăunătoare, iar atragerea atenției asupra acestui aspect era în competența Colegiului director, cum o făcuse în alte cazuri.

Surprinzător este și faptul că trei membri ai Colegiului director au votat ca ziaristul Biro Attila, de la publicația *Gândul*, să fie sancționat pentru că a considerat nepotrivit ca „fostul premier Adrian Năstase, condamnat pentru corupție” să conferențieze la Ministerul Afacerilor Externe. Desigur, asupra oportunității unei astfel de conferințe se pot exprima opinii opuse. Însă contestarea dreptului de a nu permite exprimarea unei astfel de judecăți, punând-o abuziv în categoria susținerilor discriminatorii, are ceva amenințător.

Cea mai amenințătoare este însă hotărârea CNCD de a amenda un text acuzator la adresa Bisericii Ortodoxe Române. Este adevărat că respectivele critici erau susținute prin cuvinte capabile „să șocheze ori să provoace”, însă legitimitatea acestui tip de limbaj este totuși demult recunoscută de Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Pentru a ajunge la performanța sancționării, Colegiul director s-a abătut de la câteva reguli indispensabile în practica exercițiului libertății de exprimare. Mai întâi, ideea că acuzațiile la adresa BOR ar fi inacceptabile întrucât ele pot afecta imaginea persoanelor de religie ortodoxă. Or, distincția dintre biserică-instituție și credincioși este centrală. Dacă nu ar fi așa, criticile la adresa Parlamentului ar trebui sancționate întrucât îi afectează pe parlamentari în parte, criticile la adresa Guvernului trebuie stopate, căci îi compromit pe miniștri ș.a.m.d. O altă idee a opiniei majoritare ar fi că neutralitatea statului manifestată în raport cu cultele recunoscute înseamnă necesitatea de a ocroti cultele. Această poziție intră în contradicție cu Comentariul Centrului pentru Drepturile Omului: statul îi apără pe credincioși, nu religia. (Desigur, o biserică se bucură de protecția legii, dar în alt sens – nu dezvoltăm).

Membrii Colegiului director nu au ținut cont de faptul că acuzațiile priveau fapte de corupție ale BOR și comportamente într-adevăr dezonorante și chiar periculoase pentru societate. În sfârșit, era esențial să se remarce că organizația criticată se află pe o poziție de putere – în niciun caz, într-una vulnerabilă, cum implică filozofia combaterii discriminării care legitimează acte normative precum O.G. nr. 137/2000.

Astfel de intervenții în exercițiul libertății de exprimare arată cât de importantă este stabilizarea unei doctrine a libertății de exprimare în practica CNCD.